

mek mümkündür (meselâ vekil-i musahhar ve davetiye usulü için bk. *Dürerü'l-hükkâm*, IV, 789 vd.). c) Müellif, hukukî meseleler hakkında muteber fıkıh kitaplarındaki şer'î hükümleri nakletmiş, ihtilâf söz konusu ise meseleleri tartışmış, *Mecelle*'nin hangi görüşü tercih ettiğini veya hangisinin tercih edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Nâdir olarak da Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî fıkıhçıların görüşlerini zikretmiştir. Fıkıh kitaplarında bulunmayan hükümlerle ilgili mevcut fetvaları nakletmiş, hakkında hukukî bir hükme rastlanmayan meseleleri ise bizzat kendisi çözmeye çalışmıştır (meselâ bk. mürûrüzamanla ilgili mesele, a.e., IV, 338). d) Müellif, kaleme aldığı maddenin diğer ilgili maddelerle mukayesesini yapmayı da ihmal etmemiştir.

Dürerü'l-hükkâm, *Mecelle*'nin tanzım ettiği konularda araştırmacıları başka kaynaklara muhtaç etmeyecek derecede hacimli ve kapsamlı bir hukuk ansiklopedisi olup sadece İslâm hukukçuları için değil bütün hukukçular için başvurulması gereken temel bir kaynaktır.

BİBLİYOGRAFYA :

Medrese-i Hukuk Mecmuası, sy. 40-44, 91-95, İstanbul 1298 r./1299; Ali Haydar, *Dürerü'l-hükkâm şerhu Mecelleti'l-a'lâm*, İstanbul 1298; a.mlf., *Dürerü'l-hükkâm şerhu Mecelleti'l-ahkâm*, İstanbul 1330, I-IV; Subhi Mahmeşânî, *Felsefetü't-teşri' fi'l-İslâm*, Beyrut 1371/1952, s. 66; Ahmet Akgündüz, *Mukayeseli İslâm ve Osmanlı Hukuku Külliyyâtı*, Diyarbakır 1986, s. 367.

AHMET AKGÜNDÜZ

ed-DÜRERÜ'L-KÂMİNE

(الدرر الكامنة)

İbn Hacer el-Askalânî'nin
(ö. 852/1449)

VIII. (XIV.) yüzyılın
meşhur adamlarına dair
biyografik eseri.

Tam adı *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mî'eti's-şâmine* veya *el-Vefeyâtü'l-kâmine li-a'yânî'l-mî'eti's-şâmine*'dir. Müellif mukaddimesinde kitabını yazarken Safedî'nin *A'yânü'l-aşr*, Ebû Hayyân el-Endelüsî'nin *Mecânî'l-heşr* ve tefsire dair eseri *el-Bağrû'l-muḥîṭ*, Şehâbeddin İbn Fazlullah'ın *Zehebiyyetü'l-kaşr*, Kutbüddin el-Halebî'nin *Târîḫü Mısr*, Zehebî'nin *Zeyli Siyeri a'lâmi'n-nübelâ*, Birzâlfî'nin *Zeylû Zeyli'l-Mir'ât*, Takıyyüddin İbn Râfi'in *el-Vefeyât*, Şehâbeddin İbn Haccî'nin bu esere yazdığı zeyil, Makrîzî'nin *Aḥbârü'd-devleti'l-Mısrıyye* ve *el-Ḥıtaṭ*, İbn Ay-

bek ed-Dimyâtî'nin *el-Vefeyât*, Ebü'l-Fazl el-İrâkî'nin bu esere zeyli, Lisânüddin İbnü'l-Hatîb'in *Târîḫü Ğırnâṭa* (*el-İḥâṭa*), İbn Haldûn'un *el-İber* adlı eserlerinden ve üstatlarının mu'cem'lerinden faydalandığını yazmaktadır. Mukaddimede belirtmediği, fakat biyografilerde kaydettiği kaynak sayısı ise otuz kadardır. Ancak Askalânî bu yazılı kaynaklarla yetinmeyerek şifahî rivayetlere ve nakillere de çokça yer vermiştir.

İbn Hacer bu eserinde, 701-800 (1301-1398) yılları arasında vefat eden pek çok İslâm ülkesindeki meşhur şahsiyetlerin hal tercümelerini alfabetik olarak yazmıştır. Çoğu Mısır ve Suriyeli meşhurlardan olmakla beraber Tunus, Endülüs, Hicaz, İran, Irak, daha az sayıda Azerbaycanlı meşhurlara, Anadolu beylerine, Osmanlı ve Hint Türk sultanlarına yer vermiştir. Sadece hocalarını içine alan *el-Mu'cemü'l-mü'esses bi'l-mu'cemî'l-müfehres* adlı bir eser telif ettiği halde bu kitabına onları da almış, bu arada hadisçi kadın âlimlerin hayatlarını da yazmıştır.

İbn Hacer eserinde yer verdiği kişilerin isimlerini, nisbelerini, künye ve lakaplarını, doğum yerleri ve tarihlerini, hocalarını ve talebelerini belirtmiş, ayrıca ahlâkî durumlarına, ilmi seviyelerine, ihtisas alanlarına, halk ve devlet adamları nezdindeki yerlerine ve diğer özelliklerine kaynakların elverdiği ölçüde geniş yer ayırmıştır. Bazı müelliflerin sadece eser sahibi olduklarını söylemekle yetinmiş, bazan da eserlerinden birkaç kitabın adını vermiştir. Bu arada müelliflerin varsa şiirlerini, haklarında yazılan ve söylenenleri zikrederek bu bilgileri kimlerden ve hangi kaynaklardan aldığını belirtmektedir. Bir kısım tasavvuf erbabının kerâmetlerini nakletmekte ve az sayıda Şii'den (Râfîzî) bahsetmektedir. Fazla önemi olmayan mesleklerle de (meselâ reîsü'l-mugassilîn, müsten-sihu'l-kütüb vb.) yer vermekte, bazan çok özel konulara temas etmektedir. İlimle meşgul olan idarecilerin üzerinde ise ayrıca durmaktadır. Ulemâ ve ümerâ biyografilerinde Memlûk Devleti teşkilâtı, askerî ve sivil müesseseler, medreseler, ribâtlar, hankahlar, kütüphaneler ve bunlara ait memuriyetlerle siyasî tarih için önemli bilgiler vermektedir. Yer yer ulemâ arasındaki tartışmalara, ulemâ ile mutasavvıflar arasındaki ihtilâflara ve bunların sebeplerine temas etmekte, az sayıda gayri müslimden de bahsetmektedir. Eserde 700 kadar şahsın sadece

adı yazılmış, birçoğunun yalnız doğum veya ölüm tarihleri verilmiş, yahut bu tarihler daha sonra tamamlanmak üzere yerleri boş bırakılmıştır. İbn Hacer 830'da (1426) tamamladığı eserinde 5204 kişiden söz etmiş, ancak bunlardan 4500'ünün biyografisine yer vermiştir.

ed-Dürerü'l-kâmine'nin İstanbul, Viana, Paris, Londra, Kahire, Şam ve Hindistan'da yazma nüshaları bulunmaktadır (Brockelmann, *GAL*, II, 83; *Suppl.*, II, 74). Eserin ilk neşrini, sonradan müslüman olup Muhammed Sâlim el-Krenkovî adını alan Alman şarkiyatçısı Freitz Krenkow yapmıştır (I-IV, Haydarâbâd 1348-1350). Bu neşir daha sonra Beyrut'ta Dârü'l-cil tarafından ofset olarak yeniden basılmış, aynı yıllarda dört ciltlik başka bir baskısı da Kahire'de yapılmıştır. Muhammed Seyyid Câdelhak tarafından neşre hazırlanan metin ise yine Kahire'de beş cilt olarak yayımlanmıştır (1966-1967). Süyûtî bu eseri *el-Mülṭakât mine'd-Düreri'l-kâmine* adıyla ihtisar etmiştir. Müberred'in de bir muhtasarı olduğu rivayet edilmektedir. İbn Hacer kendi eserine *Zeylû'd-Düreri'l-kâmine* (*Terâcimü a'yânî'l-mî'eti't-tâsi'a*) adıyla bir zeyil yazmış ve burada 801-832 (1399-1428) yılları arasında vefat eden 604 kişinin biyografisine yer vermiştir. Yıllara göre tertip edilen zeyilde kişiler harf sırasına göre ele alınmakla birlikte buna her zaman riayet edilmemiştir. Bu eserde de çok defa *ed-Dürer*'in kaynakları kullanılmış ve biyografiler daha kısa yazılmıştır. Zeyil Dârü'l-kütübî'l-Mısrıyye'deki müellif hattı nüshası (Tarih-Teymüriyye, nr. 649), esas alınarak Adnân Dervîş tarafından neşredilmiştir (Kahire 1412/1992).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine* (nşr. Muhammed Seyyid Câdelhak), Kahire 1966-67, I-V; a.mlf., *Zeylû'd-Düreri'l-kâmine* (nşr. Adnân Dervîş), Kahire 1412/1992; Süyûtî, *Ḥüs-nü'l-muḥâḍara*, I, 363-366; *Keşfü'z-zunûn*, I, 748; Brockelmann, *GAL*, II, 83; *Suppl.*, II, 74; C. Zeydan, *Âdâb*, III, 175; Muhammed Kemâleddin İzzeddin, *et-Târîḫ ve'l-menḥecü't-târîḫî*, Beyrut 1404/1984, s. 475-495; Şâkir Mahmûd Abdülmün'im, *İbn Hacer el-Askalânî*, Bağdad, ts. (Dârü'r-Risâle), I, 572-580; Mahmûd Rızk Selîm, *ʿAşru selâṭini'l-memâlik ve nitâcühü'l-ilmî ve'l-edebî*, Kahire, ts., III, 344-345; Abdulah Muhlis, "ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mî'eti's-şâmine", *MMADm.*, XIII/3-4 (1933), s. 249-250.

ASRİ ÇUBUKÇU

ed-DÜRERÜ'L-MÜNTEHABÂTÜ'L-MENSÛRE

(bk. GALATÂT-ı HAFİD EFENDİ).